1

Žolės ašmenys

Vaidinti pradėjau dar visai mažas. Į kino teatrus mama pradėjo vestis mane vos trejų ar ketverių. Dienomis ji sunkiai dirbdavo įvairius darbus, dažniausiai fabrikuose, o grįžus namo nebuvo jokios kitos draugijos – teturėjo tik mane, savo sūnų. Todėl visada pasiimdavo su savimi į kiną. Nė neįtarė, kad taip kloja pamatus mano ateičiai. Vos tik išvydęs aktorius ekrane, likdavau pakerėtas. Mūsų bute televizoriaus dar nebuvo, draugų, su kuriais galėčiau žaisti, neturėjau, todėl daug laisvo laiko praleisdavau atkartodamas vaidmenis – vieną po kito atgaivindamas personažus. Nuo ankstyvos vaikystės gyvenau paniręs į vaizduotės pasaulį. Kartais gebėjimas būti laimingam vienumoje yra tikra palaima, ypač – artimiesiems.

Kino salė buvo toji vieta, kur mama galėdavo pasislėpti tamsoje ir su niekuo nesidalyti savo sūnaitėliu (angl. *Sonny Boy*). Mama mane visada taip vadindavo, tad ir kiti mane praminė

Sonny'iu. Mama tai perėmė iš filmo, kuriame Alas Jolsonas dainavo tokią dainą (vėliau ji išpopuliarėjo):

Sėsk man ant kelių, sūneli,
Brangiausias mano turteli.
Nežino dar tavo širdelė,
Kad tu man švieti, kaip saulelė.

Daina ilgam nugulė jos mintyse, ir, kai gimiau 1940-aisiais, ją nuolatos man dainuodavo. Buvau savo tėvų pirmagimis, pirmasis savo senelių anūkas. Jie labai mane mylėjo ir lepino.

Kai gimiau, tėvui tebuvo vos aštuoniolika, mama – tik šiek tiek už jį vyresnė. Pakanka pasakyti – jauni net ir pagal tų laikų visuomenės normas. Jiedu išsiskyrė man nesulaukus nė dvejų. Pirmaisiais mano gyvenimo metais mama su manimi nuolat kraustydavosi iš vienos vietos į kitą, niekur ilgėliau neapsistodama. Gyvenome nuomojamuose kambariuose Harleme, o paskui persikėlėme į mamos tėvų butą Pietų Bronkse. Tėtis beveik neprisidėjo prie mūsų išlaikymo. Po skyrybų teismas galiausiai mums skyrė penkis dolerius per mėnesį – gyvenant mamos tėvų bute jų vos pakakdavo apmokėti už kambarį ir nusipirkti maisto.

Prabėgus daug metų, kai man buvo keturiolika, mama darkart kreipėsi į teismą, siekdama iš tėvo išsireikalauti daugiau, tačiau jis tvirtino neturįs pinigų, tad jų taip ir negavome. Man atrodė, kad teisėjas su mano mama pasielgė labai neteisingai. Tačiau tam, kad teismai imtų atsižvelgti į vienišų motinų poreikius, prireikė dešimtmečių.

Ankstyviausi mano prisiminimai – su abiem tėvais kartu, tuomet man buvo bene treji ar ketveri. Pamenu, kaip, sėdėda-

mas Doverio kino teatro balkone su mama, žiūrėjau kažkokį filmą. Melodrama skirta suaugusiesiems – mamą ji visiškai prikaustė prie ekrano. Supratau, kad žiūriu kažką, kas iš tiesų ne vaikams, ir dėl to šiek tiek nerimavau – aš, mažas vaikas, sėdžiu šalia savo mamos kine suaugusiesiems. Tačiau siužeto nesupratau, ir mano dėmesys laisvai klaidžiojo kitur. Žiūrėjau žemyn nuo balkono ir apačioje pamačiau palei eiles vaikštinėjantį vyrą, tarsi kažko ieškantį. Jis vilkėjo karo policijos uniformą – tokią pačią, kokią Antrojo pasaulinio karo metais vilkėjo mano tėvas.

Tikriausiai jį atpažinau, nes instinktyviai šūktelėjau: „Tėti!“ Mama mane nutildė. Nesuvokiau kodėl. Kaip galima sakyti „tylėk“? Dar kartą sušukau: „Tėti!“ Ji pašnibždomis kartojo: „Š-š – nešauk!“, nes vaikštinėdamas jis dairėsi jos. Jiedu buvo susipykę, ir mama nenorėjo, kad jis ją rastų, tačiau mano šūksnis mus išdavė.

Prisimenu, kaip, filmui pasibaigus, su mama ir tėčiu naktį žingsniavome tamsia gatve, tolstant Doverio teatro iškaboms. Ėjau laikydamasis abiem tėvams už rankų. Akies krašteliu pastebėjau ant tėvo juosmens dėklą, iš kurio kyšojo perlamutro baltumo didžiulio ginklo rankena. Po daugelio metų, kai filme „Karštis“ (*Heat*) vaidinau policininką, mano personažas turėjo ginklą su tokia pačia rankena. Net ir būdamas mažas supratau: „Tai – galia. Tai – *pavojinga*.“ Netrukus tėvas išėjo, išvyko į karą. Ir vėl grįžo. Bet ne pas mus.

Kai vaidinau savo pirmame Brodvėjaus spektaklyje, mano vaidinimo atėjo pažiūrėti keli tėvo giminaičiai. Tuo metu buvau jaunas drąsiai eksperimentuojantis aktorius, ilgiausiai gyvenau ir dirbau Grinvič Vilidže, pamažu pavyko prasimušti ir iki Brodvėjaus scenos. Po spektaklio netikėtai į užkulisius užsuko dvi tetos su savo vaikais. Visi jie sveikino mane,

puolė glėbesčiuoti ir apipylė bučiniais. Jie buvo Pacino'ai, ir nors juos pažinojau iš retų apsilankymų pas močiutę iš tėvo pusės, jaučiausi kiek nejaukiai.

Kalbėjomės trumpai, tačiau viena užuomina mane ypač nustebino. Jie paminėjo kažką, tardami „tada, kai gyvenai su mumis". Sutrikęs paklausiau: „Ką turite omenyje, kai sakote, kad gyvenau su jumis?" Jie atsakė: „Na, ar neprisimeni? Taip, sūneli, visai mažas, vos pusantrų metų, gyvenai pas savo močiutę ir senelį – savo tėvo mamą ir tėtį." Paklausiau: „Kiek laiko tai truko?" Atsakė, esą apie aštuonis mėnesius – taigi kone metus. Ir staiga mano galvoje ėmė dėliotis aiškesnis paveikslas. Aštuonis mėnesius buvau atskirtas nuo mamos, kai tėvas buvo išvykęs į karą. Laimei, man neteko keliauti į našlaičių prieglaudą ar globos namus: mane patikėjo kraujo giminaičiams – tėvo motinai, mano močiutei, – ji man buvo tikra Dievo dovana. Per savo gyvenimą sutikau daugybę žmonių, kurie man padėjo išgyventi sunkias akimirkas, tačiau ji, be jokios abejonės, buvo pirmoji.

Ta žinia mane gerokai sukrėtė. Staiga, būdamas dvidešimt aštuonerių, ėmiau suvokti savyje dalykus, kurie iki tol atrodė nesuprantami – permainingą gyvenimo būdą, priimtus sprendimus ir kaip tvarkausi iškilus sunkumų. Išgirsti tai, kad vos šešiolikos mėnesių buvau atiduotas kitiems – tikras netikėtumas. Būti visiškai prisirišusiam prie mamos ir staiga atsidurti nepažįstamoje aplinkoje – labai didelis sukrėtimas tokiam mažam vaikui. Netrukus pradėjau lankytis pas terapeutą. Akivaizdu, man teko spręsti nemažai sudėtingų klausimų.

Mano tėvo mama Josephine'a buvo viena nuostabiausių mano gyvenime sutiktų žmonių. Ji man atrodė tarsi deivė, jos veidas spinduliavo angelišką ramybę. Buvo viena iš tų moterų,

kurios anuomet eidavo į Eliso salą pasitikti naujai atvykstančių anglų kalbos nemokančių italų ir kitų tautybių imigrantų, norėdamos jiems padėti. Ji mane taip mylėjo ir saugojo, kad po tėvų skyrybų jai buvo suteikta teisė su manimi matytis. Jos vyras, mano senelis ir mano bendravardis Alfredas Pacino'as, į Niujorką iš Italijos atvyko dar XX a. pradžioje. Čia jie susituokė. Jis dirbo dažytoju. Daug gėrė, buvo niūraus ir nenuspėjamo būdo.

Nieko nepamenu iš jų namuose praleisto laiko, kai buvau atskirtas nuo mamos. Įsivaizduoju, kad mama dėl šio išsiskyrimo jautė didelę kaltę. Tikriausiai – taip. Tiesa, nuo mamos buvau atskirtas nelabai ilgam, bet tokiame amžiuje aštuoni mėnesiai vaikui turėjo atrodyti labai ilgu.

Prisimenu kartą, kai mano sūnui Antonui dar nebuvo nė dvejų, ėjau su juo 79-ąja gatve Brodvėjuje, jo mamos tuo metu šalia nebuvo. Vaiko veidelyje atsispindėjo visiškas pasimetimas. Pagalvojau: „Tai dėl to, kad jis nežino, kur jo mama." Jis iš tikrųjų jos ieškojo – žvalgėsi į kitus žmones gatvėje, tikėdamasis ją pamatyti. Jam buvo beveik tiek pat metų, kiek man tada, kai gyvenau su tėvo tėvais. Niekada nemačiau savo sūnaus tokio pasimetusio – nei prieš tai, nei vėliau. Pakėliau jį ir pasakiau: „Mama tuoj ateis, nesijaudink." Jam tai reikėjo išgirsti.

Mano mamos tėvai gyveno Pietų Bronkse šešių aukštų daugiabutyje Brajanto aveniu, viršutiniame aukšte, kur nuomotis buvo pigiausia. Bute nuolat virė tarsi avilyje – visi trys kambariai atstojo miegamuosius. Tie kambariai buvo maži – tik ne man. Kartais pas mus vienu metu gyvendavo net šeši septyni žmonės. Gyvenome „pamainomis". Niekas neturėjo atskiro kambario tik sau, o aš ilgą laiką miegodavau tarp senelių. Dienos miego metu kambaryje, kuris iš tikrųjų turėjo

būti svetainė, niekada nežinodavau, kas įsitaisys šalimais, – galbūt pakeliui užsukęs giminaitis, o gal – po karo grįžęs mamos brolis. Šis buvo tarnavęs Ramiajame vandenyne ir, kaip daugelis mūšio siaubą patyrusių vyrų, nesileisdavo apie tai į kalbas. Ausis užsikimšdavo kištukais, kad negirdėtų sprogimų garsų: jų jis niekaip negalėjo nutildyti.

Mano motinos tėvas Vincenzo'as Giovanny'is Gerardi'is buvo kilęs iš seno Sicilijos miestelio, šio pavadinimą sužinojau vėliau – Korleonė. Atvyko į Ameriką, kai buvo ketverių, galbūt nelegaliai, ir čia tapo James'u Gerardu. Tuo metu jis jau buvo netekęs savo motinos. Po šios netekties jo kiek diktatoriško būdo tėvas vedė dar kartą ir su naująja žmona bei vaikais persikėlė gyventi į Harlemą.

Mano seneliui teko išgyventi varganą, tarsi iš Dikenso romanų, vaikystę. Jis buvo pirmasis, atstojęs man tikrąjį tėvą. Laikiau jį autoritetu.

Kartą, kai buvau šešerių, po pirmosios dienos mokykloje grįžęs namo radau senelį besiskutantį mūsų vonioje. Jis darbavosi priešais veidrodį, vilkėdamas BVD* marškinėlius, nuo pečių karojo petnešos. Stovėjau vonios tarpduryje ir troškau pasidalyti su juo tuo, kas nutiko mokykloje: „Seneli, vienas vaikas mokykloje pasielgė labai blogai. Aš nuėjau ir pasakiau mokytojai, o ji tą vaiką nubaudė." Nesiliaudamas skustis, senelis ramiai ištarė: „Vadinasi, esi žiurkė – skundikas, taip?" Tuos žodžius pasakė taip paprastai, lyg būtų klausęs: „Tau patinka pianinas? Nežinojau." Tačiau jo žodžiai man smogė tiesiai į paširdžius. Pajutau, kaip slystu žemyn palei vonios durų staktą. Buvau priblokštas, užgniaužė kvapą. Daugiau jis nieko nepasakė. Nuo tos akimirkos niekada gyvenime nieko neį-

* Tuomet populiarus apatinių drabužių gamintojas. (Visos išnašos ir vertimo patikslinimai anglų kalba tekste – vert. past.)

skundžiau. Ir vis dėlto dabar, rašydamas šią istoriją, jaučiuosi tarsi skųsčiau pats save.

Jo žmona Kate'ė, mano močiutė, buvo šviesiaplaukė, mėlynų, kaip Mae'os West, akių. Retas bruožas tarp italų, tad ji šiek tiek išsiskyrė iš mūsų šeimos. Tikriausiai jos gyslomis tekėjo šiek tiek vokiško kraujo. Kai man buvo bene dveji, ji pasisodindavo mane ant virtuvės stalo ir maitindavo šaukštu, pasakodama fantastiškas pramanytas istorijas, kuriose pagrindinis veikėjas būdavau aš. Manau, tie jos pasakojimai mane stipriai paveikė.

Kai paaugau, užbėgęs į virtuvę rasdavau ją taisančią maistą, skutančią bulves – jas valgydavau žalias. Nors ne kažin kiek turėjo maistinės vertės, man labai patiko jų skonis. Kartais ji man duodavo šunims skirtų sausainių, ir aš juos taip pat suvalgydavau. Močiutė garsėjo kulinariniais gebėjimais. Ji, žinoma, gamino itališką maistą, tačiau mes gyvenome neitališkame rajone. Tiesą sakant, tarp savo kaimynų buvome vieninteliai italai. Kitoje pusėje gatvės gyveno dar vienas italas, Dominicas – linksmas vaikinas su kiškio lūpa. Kai tik eidavau pro duris, močiutė mane sustabdydavo, ištiesdavo man paruoštą drėgną skudurėlį ir sakydavo: „Nusivalyk padažą nuo veido, žmonės pamanys, kad italas." Tuo metu amerikiečiai italus dažnai vertindavo neigiamai, o Antrojo pasaulinio karo metais šis požiūris dar labiau sustiprėjo. Amerika ketverius metus kovojo prieš Italiją, ir nors daugybė italų kilmės amerikiečių išvyko į karą kovoti prieš savo tautiečius ir padėjo nuversti Musolinį, kiti buvo laikomi priešais, pašaliečiais, ir atsidūrė internuotųjų stovyklose. Grįžę namo po karo italų kilmės amerikiečiai dažnai susituokdavo su kitatautėmis.

Šeimos, gyvenusios mūsų daugiabutyje, buvo iš įvairių Rytų Europos šalių ir kitų pasaulio kampelių. Čia nuolat

skambėdavo tikra dialektų kakofonija – daugybės kalbų ir skirtingų akcentų sąskambis. Mūsų namai stovėjo nedidelėje teritorijoje tarp Longfelou ir Brajanto aveniu, tarp 171-osios ir 174-osios gatvių – tikras tautybių ir etninių grupių margumynas.

Vasarą, norėdami atsivėsinti, lipdavome ant daugiabučio stogo, nes oro kondicionierių neturėjome. Iš ten girdėdavome, kaip žmonės bendrauja tarpusavyje, – jų kalbos ir akcentai susiliedavo į bendrą gyvą garsų audinį. Tai buvo ypatingas metas: čia, Bronkse, susitiko daugybė neturtingų žmonių, atklydusių iš skirtingų getų, ir visi kartu kūrėme savitą bendruomenę.

Kiek toliau į šiaurę gyveno pasiturinčios šeimos. Mes nebuvome iš tų – tiesiog stengėmės išsilaikyti. Mano senelis dirbo tinkuotoju ir kasdien turėjo eiti į darbą. Tuo metu jo amatą išmanantys žmonės buvo labai paklausūs. Jis turėjo įgijęs patirties, tad jį vertino kaip tikrą savo amato meistrą. Kartą pastatė sieną mūsų šeimininko kieme, ir šiam jo darbas taip patiko, kad nuomos mokesčio – 38,80 dolerio už mėnesį – jis mums nepakeitė, kol ten gyvenome.

Kol paaugau, man nebuvo leidžiama vienam išeiti iš namų – gyvenome į kiemo pusę, o rajonas buvo gana nesaugus. Juk neturėjau nei brolių, nei seserų. Namuose neturėjome televizoriaus ir apskritai nebuvo daug pramogų, išskyrus kelis Alo Jolsono įrašus, – juos, būdamas trejų ar ketverių, mėgau pamėgdžioti, tuo suteikdamas šeimai smagumo. Vieninteliai mano draugai, be senelių, mamos ir mažo šuniuko Triksio, buvo personažai, atgaivinti iš tų filmų, į kuriuos mane vesdavosi mama. Tikriausiai buvau vienintelis penkiametis, pabuvojęs filme „Prarastas savaitgalis“ (*The Lost Weekend*). Mane labai sužavėjo Ray'aus Millandas, vaidinęs

žlungantį alkoholiką, – jo įkūnytas vaidmuo, pelnęs Oskarą. Ypač įstrigo scena, kai, bandydamas negerti, abstinencijos sukeltose haliucinacijose jis regi šikšnosparnį, iš kambario kampo puolantį siena bėgančią pelę. Millandas be galo įtikinamai suvaidino personažo patiriamas košmariškas kančias – ilgai negalėjau pamiršti. Labiausiai – tos scenos, kai išsiblaivęs karštligiškai ieško butelio, kurį girtas paslėpė, bet nepamena, kur. Bandžiau atkartoti šią sceną, dėdamasis, jog nusiaubiu nematomą butą, – knaisiojausi po įsivaizduojamas spinteles, stalčius ir skalbinių dėžes. Šią miniatiūrą ištobulinau taip, kad giminaičiai manęs prašydavo ją kartoti. Leipdavo juoku. Manau, jiems teikė smagumo stebėti penkiametį, su žūtbūtiniu įkarščiu imituojantį svaigalų paieškas įsivaizduojamoje virtuvėje. Jau ėmiau suprasti galintis tą savyje glūdinčią energiją nukreipti, kur panorėjęs. Net tada, penkerių, pagalvodavau: „Ko jie juokiasi? Juk šis žmogus kovoja už savo gyvybę."

Mama tokiems dalykams buvo itin jautri. Manau, būtent todėl ją taip traukė tokio pobūdžio filmai. Ji buvo graži moteris, tačiau labai gležna, trapios emocinės pusiausvyros. Kartais, kai senelis turėdavo pinigų sumokėti už vizitus, ji lankydavosi pas psichiatrą. Nesupratau mamos problemų, kol vieną dieną, kai buvau šešerių, tai tapo akivaizdu. Ketinau eiti į gatvę pažaisti – sėdėjau virtuvėje ant kėdės, o mama rišo man batukus ir vilko šiltą megztinį. Pastebėjau ją verkiant – norėjau suprasti, kas nutiko, tik nežinojau, kaip jos paklausti. Ji mane visą bučiavo ir išleisdama stipriai apkabino. Elgėsi neįprastai, bet tuo metu man rūpėjo kuo greičiau lėkti žemyn ir susitikti su vaikais, tad daugiau apie tai negalvojau.

Pabuvus lauke apie valandą, gatvėje kilo sąmyšis. Žmonės bėgo link mano senelių daugiabučio. Kažkas pasakė: „Man

rodos, tai tavo mama.“ Negalėjau tuo patikėti. Mintyse sukosi: „Kaip jie gali taip sakyti? Mano mama? Tai netiesa.“ Pasileidau bėgti kartu su kitais. Prie pastato stovėjo greitosios pagalbos automobilis, o pro priekines duris ant neštuvų nešė mano mamą. Mat ji pabandė nusižudyti.

Man niekas nepaaiškino, kas įvyko, – turėjau pats susiprotėti. Žinojau tik tiek, kad mama vėliau buvo išsiųsta atsigauti į Belvju ligoninę, kurioje tam tikrą laiką laikydavo žmones po panašių bandymų. Tą laikotarpį prisimenu tarsi sapną, tačiau išliko vienas ryškus prisiminimas: sėdžiu prie virtuvės stalo senelių bute, o suaugusieji aptarinėja, ką reikėtų daryti. Nepavyko iki galo suprasti, apie ką jie kalba, bet apsimečiau dalyvaujantis pokalbyje lyg suaugusysis. Po daugelio metų, filmuojant „Šunišką popietę“ (*Dog Day Afternoon*), viename iš paskutiniųjų kadrų, kai Johno Cazale’o vaidinamą personažą, jau mirusį, išneša ant neštuvų, akimirksniu prisiminiau momentą: regiu, kaip mano mamą įkelia į greitosios pagalbos automobilį. Vis dėlto nemanau, kad tuo metu ji tikrai norėjo mirti – dar ne. Ji buvo atgaivinta ir grįžo namo, o aš grįžau pas draugus į gatves.

VAIKYSTĖJE DAUGIAUSIA VILTIES IR PALAIKYMO MAN TEIKĖ draugystė su gatvės bičiuliais. Artimiausiais draugais mūsų būryje laikiau Cliffy’į, Bruce’ą ir Petey’į. Kiekviena diena su jais buvo tarsi naujas nuotykis – tų nuotykių, gyvenimo geismo vedami, nepaliaujamai ieškojome. Žvelgdamas atgal suprantu, kad galbūt iš savo šeimos gavau daugiau meilės nei šie trys mano draugai. Manau, tai ir buvo esminė priežastis, kodėl man pavyko išlikti, o jiems – ne.